

Bosson, Alain: L'atelier typographique de Fribourg (Suisse). Bibliographie raisonnée des imprimés 1585–1816. Préface de Frédéric BARBIER. Fribourg, 2009. Bibliothèque cantonale et universitaire de Fribourg, 560 l.

Az 1291 és 1979 között kialakult Svájc, a kantonok szövetsége sok szempontból szolgálhat példaként az azon kívül eső világnak. Az autonómiájukra büszke, mégis szövetségben gondolkodó és cselekvő közösségek ereje, a megosztott és egymást pusztító külvilág érdekeit okosan kihasználva máig hatóan érvényesül. Pedig ez a kantonszövetség távolról sem egységes. Nem is volt az a múltban sem. A kantonok nem csupán abban különböznek, hogy egyesek nagyon kicsik, mások (hozzájuk mérve) hatalmasak, hanem kulturális hagyományaik, vallásuk, nyelvük is eltér egymástól. Mégis tudnak egységesek lenni, amikor arra szükség van.

A Kiburg (1218–1277), Habsburg (1277–1452), majd Savoyai (1452–1477) főség alá tartozott Fribourg (Freiburg im Üchtland) 1481-ben csatlakozott a szövetséghez, amikor Burgundia akarta hatalma alá vonni. Így vált Svájc első frankofón tagjává. Az 1520-as évektől Svájcban terjedő reformáció tanai itt is megjelentek, azonban Fribourg megmaradt katolikusnak. 1524-től kezdődően mindenkinek nyilvánosan kellett hitet tenni a „régí” hit mellett, és a katolikus reformokat elhatározó tridenti zsinat után, a belső reform egyik zászlóvivője lett. A 16. század ki-

magasló hatású jezsuita pedagógusa, teológusa, Petrus Canisius 1582-ben alapított kollégiumot a városban, megerősítve ezzel az amúgy sem ingatag katolikus városatyákat, illetve a terület vezetőit.

Svájc 700 évnél hosszabb időszak alatt alakult ki, a legnagyobb kantonok csak a 19. században csatlakoztak hozzá (1803-ban Graubünden, Sankt Gallen, Aargau, Thurgau, Ticino, Vaud, 1815-ben Neuchâtel, Genève [Genf]), ezért nem is létezik svájci könyvtörténet. Az egyes kantonok, de főleg egyes nagyobb nyomdák történetének persze kiterjedt szakirodalma van, az összefoglalás, és főként a teljességre törekvő bibliográfiai feltárás azonban hiányzik. Ezért is érdekes Alain Bosson munkája, amely módszertani szempontokból is kiváló példa lehet a továbbiakban. Műfajilag nehéz besorolni ezt a kötetet. A közel száz oldalas bevezető ugyanis köz-, és egyháztörténet, illetve a helyi könyvkiadás története. Ezt követi a kiadványok nyomdászok szerinti bemutatása. Sokban hasonlít ez a leírás a magyar retrospektív nemzeti bibliográfiához (*RMNy*), mivel kiadástörténetet is ad az egyes tételekhez, feltünteti a szerző által ismert példányokat. Ugyanakkor állománykatalógus is, hiszen a fribourgi Kanton és Egyetemi Könyvtár állományát a példány említése mellett úgy is feltárja, hogy közli az egyes példányok kéziratos bejegyzéseit is. 30 olyan bibliográfiai tétel szerepel a kötetben, amelyet a szerző csak említésekből, levéltári forrásokból ismer.

A fribourgi nyomdászat története 1585-el kezdődik.

Az első korszakból (1585–1605) két nyomdász működött a városban: Albraham Gemperlin, 1585–1597, és Guillaume Maess, 1596–1605. A 88 megjelent könyv túlnyomó része teológia, illetve a hitterjesztés könyvei (51 cím). Vagyis dinamikus fejlődésnek indult a nyomdászat, a katolikus belső reform szolgálatában. Érdekes, hogy a frankofón kantonban ebben a korszakban mindössze egyetlen francia cím jelent meg a 16. században a 45 német, 27 latin és két bilingvis mellett.

A második korszakot (1606–1711) Alain Bosson, mint a pragmatizmus korszakát jellemzi,

vagyis amikor a kiadók a máshonnan nem könnyen beszerezhető könyveket adtak ki, illetve a tipikusan helyi érdekűeket. Etienne Philot, 1606–1617, Guillaume Darbellay, 1606–1651, David Irrbisich, 1650–1676, illetve Jean-Jacques Quentz, 1677–1711 műhelyéből 304 cím ismeretes, ezek javarészt iskolai könyvek, alkalmi versek, köszöntők, és plakátok. A 17. században megjelent címek (277) többsége latin nyelvű lett (117), a német és a francia kiegyensúlyozódott (57, illetve 58), és 10 görög kiadvány is született. A maradék 35 többnyelvű nyomtatvány. A teológia látványosan háttérbe szorult.

A harmadik korszak (1711–1816), Bosson meghatározásában, „kiegyensúlyozott”, amikor megjelentek a periodikumok. A teológiai témák további teret veszítettek, az alkalmi kiadványok száma megnőtt. A Hautt család két generációja, 1711–1773 kerekén 500 címmel jelentkezett, míg az 1773 és 1816 között aktív Béat-Louis Piller 1074-el. A 18. században a francia nyelv előretörése itt is megfigyelhető. A 814 címből 367 francia, 187 német, 212 latin, 48 többnyelvű. Magyarázatra szorul a latin nyelv erőssége. A 212 címből 189 a „teológia-vallás” tárgykörébe tartozik, de ezen belül 89 püspöki körlevél, 49 pedig a helyi iskolában írt téziszfüzetek. Igaz a francia és német nyelvű kiadványok közül sok, 170, illetve 97, a helyi kanton-adminisztráció kiadványai.

Fribourgan tehát 1585 és 1816 között 1858 cím jelent meg, 420 könyv, 581 broszúra, füzet, illetve 857 plakát, felhívás. Piller említett nagyszámú kiadványának túlnyomó része is (1074-ből 673) ez utóbbiak közül került ki.

A bibliográfia/katalógus a kiadók sorrendjében írja le a kiadványokat, külön is feltűnnek az 1699 és 1804 közti iskolai tézisek, a periodikumok, illetve a „Fribourg” fiktív helynévvel megjelent nyomtatványok is. A mutatók rendszere elkényeztet bennünket: az egyes kiadványok lelőhelyeit is közlő bibliográfiát a Kanton- és Egyetemi Könyvtár állományát képező darabok tulajdonosi bejegyzéseinek mutatója követi. Ezután tárgyi mutató, címmutató, az említett nevek, és külön a szerzők és illusztrátorok indexe következik.

Összességében tehát a könyvtörténeti szakirodalom egy olyan bibliográfiával és katalógussal gazdagodott, amelyben a teljes számbavett anyagot a szerző köztörténeti, vallástörténeti, kiadástörténeti és olvasástörténeti kontextusában is elhelyezte.

MONOK ISTVÁN